

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ПОЛЕ

Анотація. Розвиток інформаційно-освітнього середовища професійно-технічного навчального закладу має здійснюватись в нормативно-правовому полі. Його основними компонентами є закони, постанови, програми, доктрини, накази, розпорядження галузевого міністерства тощо. Вони взаємопов'язані і взаємодіють між собою, постійно вдосконалюються і оновлюються.

Ключові слова: інформаційно-освітнє середовище, професійно-технічний навчальний заклад, нормативно-правове поле, керівники.

Л. М. Петренко. Развитие информационно-образовательной среды профессионально-технического образования в регионе: нормативно-правовое поле

Аннотация. Развитие информационно-образовательной среды профессионально-технического учебного заведения осуществляется в нормативно-правовом поле. Его основными компонентами являются законы, постановления, программы, доктрины, приказы, распоряжения отраслевого министерства и другие. Они взаимосвязаны и взаимодействуют между собой, постоянно совершенствуются и обновляются.

Ключевые слова: информационно-образовательная среда, профессионально-техническое учебное заведение, нормативно-правовое поле, руководители

L. Petrenko. Development of informational and educational environment of vocational training in a region: the normative legal field

Abstract. Development of informational and educational environment of vocational school is being carried out in the normative legal field. Its basic components are laws, regulations, programmes, doctrines, orders including the ones of branch ministry ets. They are inseparably connected and interact with each other, and are being constantly improved and renovated.

Keywords: informational and educational environment, vocational school, normative legal field, leaders

Постановка проблеми. Розвиток вітчизняної інформаційно-комунікаційної сфери значною мірою впливає на життєдіяльність соціуму – змінюються його організаційні, комунікаційні особливості, характер суспільних відносин. У результаті створення глобальних систем соціальних комунікацій інформаційна цивілізація стала реальністю. В цій реальності сьогодні відбувається трансформація професійно-технічної освіти і тому створення інформаційного середовища кожного конкретного навчального закладу і регіональних органів управління є об'єктивною необхідністю педагогічного сьогодення.

Аналіз стану досліджень і публікацій вітчизняних і зарубіжних учених показав, що інформаційне освітнє середовище вивчається в контексті підготовки фахівців у вищих навчальних закладів Ю. М. Атаманчуком, Є. Ю. Гільман, Н. М. Гладченковою, Д. В. Дзигуа. Зміст і організацію інформаційного середовища в підвищенні кваліфікації викладачів вищого навчального закладу досліджувала І. В. Задорожня. Г. Я. Алієва розробила методикку адаптації іноземних студентів до навчально-інформаційного середовища вищого навчального закладу засобами інформаційних технологій. Освітнє середовище як об'єкт проектування та засіб набуття компетентностей фахівцями досліджує група вітчизняних науковців: В. Б. Артеменко, М. М. Глибовець, Д. К. Гломозда, В. І. Гриценко, М. В. Жук, А. Г. Карпа, А. Г. Колгатин, О. Г. Кузьмінська, Г. Ю. Т. Л. Мазурок, Маклаков, Н. В. Морзе, О. І. Полотай, С. В. Титенко, Ю. В. Триус тощо.

Результати дослідження проблеми розвитку інформаційно-освітнього середовища навчальних закладів (сучасного університету) відображені в монографічному дослідженні Л. Ф. Панченко, окремих публікаціях О. Є. Кравчини (загальноосвітній навчальний заклад). Окремі аспекти (організація і здійснення дистанційного навчання) формування інформаційного простору навчальних закладів різного рівня акредитації, висвітлені в наукових працях

Д. М. Бодненка, Н. В. Жеваніна, О. Г. Кіріленко, П. Ф. Стефаненко. Дослідження В. В. Гуменюк, Л. М. Забродської, О. В. Матвієнко, В. Ф. Петрова, відображають результати дослідження проблем теорії і методів інформаційного забезпечення управління навчальними закладами як складової інформаційно-освітнього середовища.

Проблеми створення та функціонування систем управління інформаційними процесами, питання інформатизації освіти розглядають у своїх працях В. Ю. Биков, В. В. Гуменюк, Л. Н. Забродська, М. З. Згуровський, В. А. Извозчиков, Н. Д. Панкратова, В. Д. Руденко тощо

Однак нормативно-правові засади розвитку освітнього інформаційного середовища розглядається лише в контексті окремих публікацій. Водночас інформатизація навчально-виховного процесу, використання інформаційних телекомунікацій, створення баз даних для підтримки освітніх процесів, розвиток електронних ресурсів, надання інформаційних послуг учням і батькам мають здійснюватись на нормативно-правовій основі. Це вказує на *актуальність* заявленої проблеми і визначає *мету* нашого дослідження – окреслити інформаційно-правове поле розвитку освітнього інформаційного середовища професійно-технічного навчального закладу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи стратегічні напрями діяльності керівників закладів освіти в умовах інформатизації суспільства, В. В. Гуменюк зазначає: «Яким би не уявлявся хронотип закладу освіти, в умовах інформаційного суспільства та покликаного ним процесу інформатизації усіх сфер життя, – він не може не включати в себе інформаційно-освітнього середовища, власного інформаційного простору, зв'язаного засобами теленетики з регіональними і світовими мережами, середовищами, просторами» [2].

У науковій літературі, крім поняття «інформаційно-освітнє середовище» вживаються інші – «інформаційне навчальне середовище», «інформаційно-освітній простір», «освітнє інформаційне середовище» тощо. Так, Ю. М. Атаманчук поняття «інформаційне навчальне середовище»

розглядає як «оточення, що сприяє наданню необхідної інформації в потрібному обсязі й в потрібний час; інформації, яка виокремлюється з даних, що генеруються сьогодні численними автоматизованими системами (бухгалтерськими, обліковими, складськими тощо)»[1, с. 8].

Розглядаючи освітнє інформаційне середовище як засіб підвищення ефективності навчання, А. М. Тур визначає його компоненти: система апаратних засобів; програмне забезпечення; фахівці і користувачі; бази даних, що реалізують інформаційні процеси[10]. Цей перелік доцільно розширити, включивши в нього середовища підтримки колективної та індивідуальної комунікації, відкриті освітні ресурси, широкосмуговий доступ до обчислювальних ресурсів, інформаційну безпеку, мультимедійні цифрові архіви (наприклад, <http://elibrary.nubip.edu.ua>) тощо. Різні підходи до визначення поняття «інформаційно-освітнє середовище» вказують на те, що процес дослідження його змісту і структури триває і цей концепт знаходиться на стадії розвитку. Його невизначеність дозволяє використовувати інші поняття (зазначені вище) як синоніми.

Досліджуючи особливості інформаційно-освітнього середовища, В. В. Гуменюк наголошує на тому, що інформаційно-освітній простір виступає конструктивною основою побудовинавчально-виховного процесу, що відповідає вимогам сьогодення, дозволяє реалізувати ідеї безперервної освіти та мотиваційно-цільової готовності суб'єктів до неї. Вона зазначає, що інформаційно-освітній простір науковцями розглядається «не як теоретична абстракція, а як така конструкція, що відповідає практичним потребам і виступає в різних формах» [2], які вона узагальнила, проаналізувавши наукові джерела. Зокрема, це:

➤ фізичний загальний інформаційний простір – це простір спільної навчальної діяльності в середовищі сучасних засобів нових інформаційних технологій в освіті, електронно-комунікативні системи, засоби і технології освіти (дає можливість суб'єктам кооперуватися один з одним на основі розуміння загального контексту);

➤ віртуальний простір гіпертекстів, семантичних взаємозв'язків понять і тезаурусів (психологи стверджують, що людина просто повинна час від часу йти в такий простір, але ненадовго);

➤ ієрархічні системи простору в категоріях їх загального (глобальні мережі), особливого (регіональні мережі), одиничного (локальні мережі) [2].

Сьогодні визнано, що інтеграція вітчизняної системи професійно-технічної освіти в європейський освітній простір не можлива без інтенсивного розвитку інформаційно-освітнього середовища кожного конкретного професійно-технічного навчального закладу. Але діяльність всіх суб'єктів європейського інформаційного простору регулюються певними нормативно-правовими актами.

З огляду на мету заявленого дослідження нами здійснено ретроспективний аналіз розробленої нормативно-правової бази інформаційної політики в Україні, починаючи з 90-х років минулого століття, яка постійно розвивається й до тепер слугує платформою для розбудови інформаційно-освітнього середовища освіти. Так, прийнятий в 1992 році Закон України «Про інформацію» [5] регулює відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації. Правові відносини в галузі державної статистики регулює Закон України «Про державну статистику» (1992 р.) [4]. Ним же визначаються права і функції органів державної статистики, організаційні засади здійснення державної статистичної діяльності з метою отримання всебічної та об'єктивної статистичної інформації щодо економічної, соціальної, демографічної та екологічної ситуації в Україні та її регіонах і забезпечення нею держави та суспільства. З 1993 року діє Закон України «Про науково-технічну інформацію» [6], яким визначаються основи державної політики в галузі науково-технічної інформації, порядок її формування і реалізації в інтересах науково-технічного, економічного і соціального прогресу країни. Законом України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» (1994 р.) передбачається врегулювання

відносин у сфері захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах [8].

В 1998 році був прийнятий Закон України «Про Національну програму інформатизації» [7], в якому закладено загальні засади формування, виконання та коригування Національної програми інформатизації. Він містить: Концепцію Національної програми інформатизації; сукупність державних програм з інформатизації; галузеві програми та проекти інформатизації; регіональні програми та проекти інформатизації; програми та проекти інформатизації органів місцевого самоврядування.

З педагогічної точки зору, фундаментальне значення має документ загальнодержавної значущості – Національна програма інформатизації. Саме вона визначає стратегію розв'язання проблеми забезпечення інформаційних потреб та інформаційної підтримки соціально-економічної, екологічної, науково-технічної, оборонної, національно-культурної та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення. Її головною метою є створення необхідних умов для забезпечення громадян та суспільства своєчасною, достовірною та повною інформацією шляхом широкого використання інформаційних технологій, забезпечення інформаційної безпеки держави. Програма спрямована на вирішення таких основних завдань: формування правових, організаційних, науково-технічних економічних, фінансових, методичних та гуманітарних передумов розвитку інформатизації; застосування та розвиток сучасних інформаційних технологій у відповідних сферах суспільного життя України; формування системи національних інформаційних ресурсів; створення загальнодержавної мережі інформаційного забезпечення науки, освіти, культури, охорони здоров'я тощо і загальнодержавних систем інформаційно-аналітичної підтримки діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування; підвищення ефективності вітчизняного виробництва на основі широкого використання інформаційних технологій; формування та підтримка ринку інформаційних продуктів і послуг; інтеграція України у

світовий інформаційний простір. Тобто, її основна ідея – створення інформаційного середовища України.

Всі ці законодавчі акти взаємодоповнюють один одного і взаємопов'язані між собою, створюючи базис для розбудови системи соціальної інформації в сфері управління професійно-технічною освітою. Очевидно, всі зміни в інформаційно-освітній діяльності професійно-технічних навчальних закладів мають ґрунтуватись на законодавчий і нормативно-правовій базі. Тому державна інформаційна політика знайшла віддзеркалення в Національній доктрині розвитку освіти (2002 р.) в IX розділі «Інформаційні технології в освіті», де зазначається: «Пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують даліше удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві» [9]. Забезпечення поступової інформатизації системи освіти, спрямованої на задоволення освітніх інформаційних і комунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу обрано одним з напрямів інформатизації освіти. Держава взяла на себе зобов'язання підтримувати цей процес, застосовувати інформаційно-комунікаційні технології у системі освіти; сприяти забезпеченню навчальних закладів комп'ютерами, сучасними засобами навчання, створити глобальні інформаційно-освітні мережі; забезпечити розвиток усеохоплюючої системи моніторингу якості освіти всіх рівнів.

Крім цього процитованого документа, особливе значення (в контексті розвитку системи освіти, зокрема професійно-технічної) має Державна програма «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці на 2006-2010 роки» (Постанова КМУ від 7 грудня 2005 р. № 153), метою якої є створення умов для розвитку освіти і науки, підвищення ефективності державного управління шляхом впровадження інформаційних та комунікаційних технологій, забезпечення реалізації прав на вільний пошук, одержання, передачу, виробництво і поширення інформації, здійснення підготовки

необхідних спеціалістів і кваліфікованих користувачів, сприяння розвитку вітчизняного виробництва високотехнологічної продукції і насамперед – конкурентоспроможних комп'ютерних програм як найважливішої складової інформаційних та комунікаційних технологій сприяння переходу економіки на інноваційний шлях розвитку. Серед її основних завдань:

підвищення загальної інформаційної грамотності населення;

оснащення навчальних закладів сучасним комп'ютерним та телекомунікаційним обладнанням;

впровадження інформаційних та комунікаційних технологій у навчальний процес і проведення наукових досліджень, забезпечення доступу до національних і світових інформаційних ресурсів;

розроблення, впровадження та легалізацію програмного забезпечення;

залучення мережевих технічних ресурсів для забезпечення підключення наукових установ та навчальних закладів до Інтернет;

розвиток технологій дистанційного навчання і використання їх для запровадження в Україні системи навчання протягом усього життя;

забезпечення захисту прав інтелектуальної власності (авторів та розробників);

підвищення кваліфікації та перепідготовка кадрів;

розбудова інфраструктури науково-освітньої телекомунікаційної мережі (УРАН), підключення до неї наукових установ, наукових бібліотек, центрів науково-технічної інформації за допомогою каналів передачі даних, інтеграцію її з європейською науково-дослідницькою мережею (GEANT);

розширення мережі електронних бібліотек навчальних закладів та наукових установ;

розроблення систем забезпечення інформаційної безпеки функціонування мереж та інформаційних ресурсів[3].

Зауважимо, що названі вище державні документи мають високу теоретичну і практичну значущість, оскільки започатковують нову епоху в розвитку сучасної освіти, зокрема професійно-технічної як її складової. Їх

реалізація у вітчизняній педагогічній практиці створює передумови для переходу на новий етап розбудови відкритого інформаційно суспільства в країні. Історичну цінність цього нормативно-правового доробку для педагогічної науки належить оцінити наступним поколінням фахівців з історії педагогіки.

Вивчення документів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (накази, розпорядження, інструктивні листи тощо) за останнє десятиріччя свідчить про спрямування діяльності керівників професійно-технічних навчальних закладів на розвиток інформаційно-освітнього середовища. Йдеться про підсумки Всеукраїнського конкурсу на кращий Інтернет-сайт професійно-технічних навчальних закладів, затвердження переліку професійно-технічних навчальних закладів для оснащення кабінетів інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій навчальними комп'ютерними комплексами за кошти державного бюджету у 2009 році, організацію і проведення Всеукраїнського експерименту щодо навчання вчителів ефективному використанню інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі та підвищення кваліфікації педагогічних працівників за програмою Intel® «Навчання для майбутнього», щодо функціонування Інтернет-порталу «Єдине освітнє інформаційне вікно України» тощо.

Слід зазначити, що дослідники і практики вказують на достатньо швидкий розвиток інформаційно-освітнього середовища вітчизняних професійно-технічних навчальних закладів в створеному нормативно-правовому полі. Але зазначають, що цей процес певною мірою гальмується недостатньою підготовкою педагогів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні, низьким рівнем мотивації керівників всіх структурних підрозділів навчальних закладів до впровадження інформаційних технологій в управлінську діяльність.

Висновок. Для розвитку інформаційно-освітнього середовища в професійно-технічних навчальних закладах створено нормативно-правове поле.

Його компонентами є: закони, постанови програми, доктрини, накази і розпорядження галузевого міністерства тощо. Вони взаємопов'язані і взаємодіють між собою, постійно вдосконалюються і оновлюються. Створене за роки незалежності України нормативно правове поле для розвитку інформаційно-освітнього середовища професійно-технічних навчальних закладів сприяє вільному обміну інформацією не тільки в межах конкретного навчального закладу або регіону, а й на державному і міжнародному рівнях; системному створенню програмного забезпечення; запровадженню в навчально-виховний процес нових інформаційно-комунікаційних педагогічних технологій; створенню баз і банків даних тощо. Водночас виникає необхідність підготовки педагогів до діяльності в умовах інформаційно-освітнього середовища, розвитку інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійно-технічних навчальних закладів, посилення їхньої мотивації до використання сучасних інформаційних технологій в управлінській діяльності.

Література

1. Атаманчук Ю. М. Організаційно-педагогічні умови самостійної роботи майбутніх менеджерів підприємницької діяльності в інформаційному навчальному середовищі університету : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ю. М. Атаманчук. – 23 с.
2. Гуменюк В. В. Стратегічні напрями діяльності керівників закладів освіти в умовах інформатизації суспільства [Електронний ресурс] : Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/peddysk/2007_01/humenyuk.pdf
3. Державна програма «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці на 2006-2010 роки» [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
4. Закон України "Про державну статистику" [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

5. Закон України "Про інформацію" [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
6. Закон України "Про науково-технічну інформацію" [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
7. Закон України "Про національну програму інформатизації" [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
8. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
9. Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/other/2827>
10. Тур А.М. Освітнє інформаційне середовище як засіб підвищення ефективності навчання в педагогічному коледжі http://www.confcontact.com/2008oktInet_tezi/pe_tur.htm